

Begrippenlijst bij observatie-instrument voor communicatief vreemdetalenonderwijs

Authentiek taalmateriaal:

Authentiek taalmateriaal is levensecht of levensecht lijkend en wordt bijvoorbeeld in de originele lay-out aangeboden, zodat taalleerders vertrouwd raken met de doeltaal zoals deze in het dagelijks leven wordt gebruikt.

Belevingswereld en Inlevingsvermogen

De belevingswereld omvat de ervaringen, interesses en het dagelijks leven van taalleerders. Lesmaterialen en/of taaltaken die aansluiten bij de belevingswereld van taalleerders maken bijvoorbeeld gebruik van hedendaagse liedjes of social media, of gaan over onderwerpen die relevant zijn in hun huidige leven of hun nabije toekomst. Lesmateriaal en/of taaltaken die aansluiten bij het inlevingsvermogen zijn herkenbaar, denkbaar of mogelijk, zonder dat taalleerders dit daadwerkelijk zouden moeten hebben ervaren om het te begrijpen. Aansluiting op het inlevingsvermogen betekent dat de onderwerpen en/of werkvormen inspelen op de emoties en/of de kritische denkvaardigheden van taalleerders.

Chunks:

Een chunk is een korte zin of groep woorden die bij elkaar horen, die vaak voorkomen in een vaste combinatie in specifieke context en dus ook als een geheel geleerd worden, bijvoorbeeld: I would like..., Je voudrais..., Ich möchte..., Me gustaría...

Cognaat:

Woorden binnen dezelfde taal of in verschillende talen die een verwantschap hebben, door gemeenschappelijke talen oorsprong, en daardoor qua vorm en/of klank op elkaar lijken.

Communicatief taalonderwijs:

Communicatief taalonderwijs is een benadering waarin de ontwikkeling van de taalvaardigheden schrijven, spreken, lezen en luisteren centraal staan, met als doel te leren communiceren in de vreemde taal. Aan deze ontwikkeling wordt gewerkt door taalleerders aan veel input in de doeltaal bloot te stellen (bv. doeltaalgebruik van de docent, teksten, audiomateriaal, videomateriaal) en hen ook zelf veelvuldig de doeltaal te laten produceren (output). Aandacht voor vormaspecten (bv. correcte zinsbouw en spelling) staat slechts in dienst van het vermogen een boodschap uit te kunnen drukken. Taalleerders leren grammaticaregels dus om te kunnen communiceren, maar hoeven niet in staat te zijn de regels uit te leggen. Voor meer informatie zie Kerndoelen, Kennisbases en ERK.

Communicatieve geslaagdheid:

Van communicatieve geslaagdheid is sprake wanneer de boodschap bij de ontvanger het juiste resultaat bereikt. Het gaat er hierbij om of de inhoud van de boodschap overkomt en of er bij de ontvanger geen verwarring is ten aanzien van de boodschap / inhoud. De boodschap hoeft niet grammaticaal correct geformuleerd te zijn.

Doeltaal:

Met 'doeltaal' wordt de taal bedoeld die geleerd wordt (bv. Frans in de les Frans). De doeltaal kan op twee manieren ingezet worden: als communicatiemiddel en als leermiddel. Van doeltaal als communicatiemiddel is sprake als de doeltaal wordt ingezet om een boodschap over te brengen, bijvoorbeeld als een docent de doeltaal gebruikt in begroetingen, uitleg, etc. Van doeltaal als leermiddel is sprake, wanneer de doeltaal instrumenteel wordt ingezet, met als doel de vreemdetaalontwikkeling van taalleerders te stimuleren. Wanneer een docent de doeltaal als leermiddel gebruikt, maakt hij bijvoorbeeld gebruik van variatie in tempo, segmentatie, correctie, herhaling of denktijd om de aandacht van taalleerders te richten op het te leren taalaspect.

ERK (niveaus):

ERK is de Nederlandse afkorting voor 'Europees Referentiekader'. Het ERK onderscheidt zes niveaus van taalbeheersing, van beginner tot near-native: A1 en A2 Basisgebruiker, B1 en B2 Onafhankelijke gebruiker, C1 en C2 Vaardige gebruiker. De verschillende niveaus worden gedefinieerd met behulp van can-do statements (ook descriptoren genoemd). Dit zijn omschrijvingen van wat een taalgebruiker moet kunnen doen in een vreemde taal op verschillende niveaus in de verschillende vaardigheden (lezen, luisteren, spreken, schrijven). Het ERK heeft een positieve benadering en gaat uit van wat de taalleerder in een vreemde taal al *kan*, niet van wat de taalleerder *niet* kan.

Evaluatie, formatieve:

Formatief evalueren is erop gericht zodanige informatie over de prestaties en het leerproces van taalleerders te verzamelen dat zowel de docent als de taalleerder inzicht krijgt in de zwakke en sterke punten om daar vervolgens beslissingen op te baseren over het verder verloop van het leerproces. Formatieve evaluatie wordt geïntegreerd in iedere fase van het leerproces, zodat docent en taalleerders steeds zien waar de taalleerders staan ten opzichte van de beoogde leerdoelen. Een veel gebruikte vorm van formatieve evaluatie is het geven van feedback.

Evaluatie, summatieve:

Summatief evalueren is erop gericht om een beslissing te nemen over slagen op een bepaald niveau. Een summatieve evaluatie geeft een resultaat dat meetelt voor een eindbeoordeling, bijvoorbeeld een SO of een examen.

Focus on form, gepland en ongepland:

Focus-on-form is aandacht voor vormaspecten van taal (grammatica, woordenschat, uitspraak), ingebed in een betekenisvolle, communicatieve activiteit. Daarmee staat *focus-on-form* tegenover een *focus-on-forms*-aanpak waarin taalleerders taalvormen aangeleerd krijgen in isolatie, los van een communicatieve context (bijvoorbeeld grammaticale invuloefeningen). Focus on form kan zowel gepland als ongepland worden toegepast.

In *geplande* focus-on-form bedenkt een docent bij het ontwerpen en plannen van de les aan welk(e) vormaspect(en) aandacht besteed moet worden om ervoor te zorgen dat taalleerders de communicatieve taken in de betreffende les adequaat kunnen uitvoeren. Vervolgens zet de docent activiteiten in waarin de aandacht van taalleerders op een zo natuurlijk mogelijke manier op de vooraf geselecteerde taalvorm(en) gevestigd wordt.

Van *ongeplande focus-on-form* is bijvoorbeeld sprake als de docent spontane feedback op taalproductie van taalleerders geeft of wanneer hij uitleg geeft over een grammaticale constructie wanneer een taalleerder daar een vraag over stelt.

Functionele vs. creatieve taalactiviteiten:

Functionele taalactiviteiten zijn taken die gericht zijn op een doel dat overeenkomt met het communiceren in realistische situaties, bijvoorbeeld een e-mail schrijven, een afspraak maken bij de tandarts, het luisteren naar een aankondiging op een treinstation of het lezen van filmrecensies om een bioscoopavondje te plannen. Creatieve taalactiviteiten daarentegen, zijn taken waarin taalleerders de doeltaal hanteren om via verbeelding iets te maken of ontwikkelen wat niet praktisch/functioneel is, maar waarin vooral de expressieve functie van taal centraal staat. Voorbeelden van creatieve taalactiviteiten zijn een improvisatieopdracht (drama), een gedicht schrijven of een ander eind van een verhaal schrijven.

Geïntegreerd taalonderwijs:

Er is sprake van geïntegreerd taalonderwijs indien binnen dezelfde les of lessenserie of hetzelfde thema verschillende communicatieve taalvaardigheden elkaar versterken of op elkaar voortbouwen.

Meertaligheid:

Het begrijpen en gebruiken van twee of meer talen.

Meertalig repertoire:

De verschillende vaardigheden in twee of meer talen die ingezet kunnen worden, zoals vocabulaires, grammatica, etc.

Modeling:

Modeling is een instructiemethodiek waarbij de docent hardop denkend voordoet hoe (bijvoorbeeld) een taaltaak uitgevoerd kan worden en welke strategieën hij hierbij inzet. De docent representeert bovendien het 'prototype' van de doeltaalspreker in de les en staat model voor bijvoorbeeld de beoogde uitspraak. Het is ook mogelijk dat de docent samen met de taalleerders de opdracht voor de lesgroep voordoet of *modelt*. Behalve de docent en/of medetaalleerders, kunnen ook voorbeelden van de uitvoering van een taaltaak als model fungeren, bijvoorbeeld modelbrieven voor het schrijven van brieven en modeldialogen voor gespreksvoering.

Translanguaging

Een pedagogische aanpak waarin de meertalige repertoires van leerlingen wordt gewaardeerd en ingezet om het leren in educatieve/schoolse setting te stimuleren en ondersteunen.

Scaffolding:

'To scaffold' betekent in het Engels 'in de steigers zetten'. Deze term wordt gebruikt voor het didactisch repertoire dat een docent kan inzetten om een taalleerder in staat te stellen uiteindelijk autonoom een taaltaak uit te voeren. De docent biedt taalleerders dus een opstapje (of steiger), dat hen in staat stelt een stapje in hun taalontwikkeling (m.b.t. vorm en/of inhoud) te maken. Een voorbeeld van zo'n steiger is een schrijfkader voor het schrijven van een brief.

Essentieel is dat de docent de steiger geleidelijk ook weer afbouwt; de docent geeft taalleerders veel ondersteuning aan het begin, maar steeds minder naarmate hun expertise/vaardigheid groeit.

Strategieën, Spreek-/schrijf-/luister-/lees-:

Dit zijn tactieken om taaltaken uit te kunnen voeren en/of problemen in de communicatie op te lossen.

Taalreceptiestrategieën (luister-/leesvaardigheid), zijn erop gericht om tekstbegrip te bevorderen. Een voorbeeld van een taalreceptiestrategie is gebruik maken van titels, kopjes, plaatjes om te voorspellen waar een tekst over gaat (lezen) en gebruik maken van focusvragen om taalleerders specifieke informatie uit een tekst laten halen (luisteren).

Taalproductiestrategieën (spreek-/schrijfvaardigheid) zijn erop gericht om met beperkte taalmiddelen een boodschap over te brengen. Een voorbeeld van een taalproductiestrategie is gebruik maken van online vertaalmachines (schrijven) en gebruiken maken van lichaamstaal (spreken).

Vrije vs. geleide productie:

In geleide productie wordt de context gegeven en de inhoud (exact) voorgeschreven. Een voorbeeld van een opdracht die geleide productie uitlokt, is het uitspelen van een gegeven dialoog. Van vrije productie is sprake wanneer de inhoud hoogstens globaal is voorgeschreven en deze inhoud op veel verschillende manieren gerealiseerd kan worden, zowel qua inhoud als formulering. Een voorbeeld van een taak die vrije productie uitlokt, is een debat over een actueel thema waarin taalleerders hun eigen meningen kunnen verwoorden. Er zit geen harde knip tussen geleid en vrij, maar er is sprake van een continuüm.